

Mgr. Daniel Herman
ministr kultury

V Praze dne 28. listopadu 2016
Č.j.: MK 73858/2016 OLP

Rozhodnutí

Podle ustanovení § 152 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění (dále též „správní řád“), jsem na základě rozkladu ze dne 25. 7. 2016, který podalo Statutární město Prostějov, IČO 00288659, nám. T. G. Masaryka 130/14, 796 01 Prostějov (dále též „podatel rozkladu“ nebo „účastník“), přezkoumal rozkladem napadené rozhodnutí Ministerstva kultury č.j. MK 45419/2016 OPP, sp. zn. MK-S 9907/2015 OPP ze dne 8. 7. 2016 (dále též „napadené rozhodnutí“), kterým se podle § 2 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů (dále též „zákon č. 20/1987 Sb.“), za kulturní památku prohlašuje pozemek parcelní č. 3104/1 se starým židovským hřbitovem, k.ú. Prostějov, obec Prostějov, okres Prostějov, Olomoucký kraj (dále též „pozemek se hřbitovem“, „hřbitov“ nebo „pozemek“). Ve smyslu ustanovení § 27 odst. 1 písm. b) správního řádu je účastníkem řízení podatel rozkladu, neboť je vlastníkem předmětného pozemku. Podle § 152 odst. 5 písm. b), § 152 odst. 4 a § 90 odst. 5 správního řádu jsem na základě návrhu rozkladové komise, ustavené podle § 152 odst. 3 správního řádu, rozhodl

n á s l e d o v n ě :

rozklad se z a m í t á
a rozkladem napadené rozhodnutí Ministerstva kultury
se p o t v r z u j e .

O d ů v o d n ě n í :

Rozkladem se jeho podatel domáhá změny výroku napadeného rozhodnutí tak, že se napadené rozhodnutí zrušuje a řízení zastavuje.

Ze správního spisu byly zjištěny následující podstatné skutečnosti:

Ministerstvo kultury obdrželo dne 29. 7. 2015 podnět k prohlášení starého židovského hřbitova v Prostějově kulturní památkou od Kolel Damesek Eliezer Inc. prostřednictvím Ing. Tomáše Jelínka, Ph. D., který obsahuje následující odůvodnění: „Starý židovský hřbitov se dnes nachází v katastrálním území Prostějov na parcele 3104/1, tvoří však jen její menší část

o velikosti 6 528 m², kde je pohřbeno 1924 osob. V současné době probíhá kampaň za dohledání náhrobních kamenů. Doposud nalezené objekty jsou uvedeny v příloze „Nalezené náhrobní kameny“. S ohledem na přepis textů náhrobků z let 1910—1940 (pořízen pohřebním bratrstvem), který je uložen v Židovském muzeu v Praze, bude možné u některých nálezů určit osobu, k níž se vztahují. Historii hřbitova popisuje studie PhDr. Marie Dokoupilové, která je v příloze. Starý židovský hřbitov v Prostějově je významným místem historie židovské komunity na Moravě v 19. století. Toto místo má přímý vztah k významným osobnostem (jsou zde pohřbeni), které se zásadním způsobem podílely na rozvoji regionu. Jedná se především o tyto podnikatele a mecenáše: Ehrenstamm Veith, Hamburger Moses, Bill David, Back Elkan, Hirsch Samuel, Neumann Jakob, Katz Karl, Mandl Sigmund, Mayer Albert, Neumann Markus, Ries Markus. Prostějov byl rovněž zásadním centrem judaismu v českých zemích a místo se přímo vztahuje k rabínovi Cvi Jehošuvovi Horowitzovi, jenž je do dnešních dnů uznávanou duchovní autoritou, a dalším významným prostějovským rabínem jako byli Dr. Hoff Emil, Klein Hirsch (Katan Cvi), Hirsch Leb. Starý židovský hřbitov má přímý vztah k významné prostějovské osobnosti, kterou byl lékař Brecher Gideon. Místo je spojeno i s osobnostmi evropské kultury a filosofie, jakými jsou filosof Edmund Husserl, architekt Max Fleischer, spisovatel Stefan Zweig a dramatik Max Zweig.“

Dne 6. 10. 2015 Ministerstvo kultury obdrželo vyžádané vyjádření NPÚ, ú. o. p. v Olomouci, kde se uvádí následující: „Starý židovský hřbitov, rozložený na ploše 6 528 m² a rozkládající se na části pozemku parc. č. pp. 3104/1, k. ú. Prostějov (na ploše mezi dnešními ulicemi Lidická, Studentská a Tylova a areálem budov Reálného gymnázia a základní školy města Prostějov), byl vymezen ohradní zdí a zahrnoval vedle hrobů s náhrobky rovněž dům správce, klasicistní vstupní bránu a obřadní síň. Vznik hřbitova je kladen do roku 1801 a jeho reálná existence je doložena ještě v červenci roku 1943, kdy hřbitov odkoupilo město Prostějov. Ke zrušení starého židovského hřbitova došlo po roce 1943, náhrobky byly demontovány, z části byly odvezeny na neznámé místo v rámci ČR, či snad vyvezeny za hranice republiky; z části byly rozprodány, z části dokonce nabídnuty zájemcům k odvozu jako stavební materiál. Z původních staveb areálu židovského hřbitova se do dnešní doby dochoval pouze fragment ohradní zdi, situovaný na západě (viz příloha). Dle dochované dokumentace byla cihelná ohradní zeď, která původně areál hřbitova obklopovala, vysoká cca 2 metry; byla zajištěna zpevňujícími pilířky, kryta pálenou taškou a místy osazena náhrobky významných osobností židovské obce. Dům správce, původně situovaný na východní straně areálu hřbitova, hřbitov svou hmotou dle dochované dokumentace z části uzavíral a navazoval na vstupní klasicistní bránu. Dům správce, vstupní brána ani obřadní síň (Zeremonienhalle), původně situovaná dle dochovaného plánu při ohradní zdi na severu areálu, se nedochovaly. Vedle fragmentu ohradní zdi na západě a lipové aleje, která je z části dochovaná a vede středem dnešního parku, je patrně v místě starého židovského hřbitova pohřbeno více než 1900 osob. Na zasedání Územní komise NPÚ ÚOP v Olomouci dne 18. 9. 2015 byl návrh na prohlášení pietního místa starého židovského hřbitova jednohlasně podpořen. S ohledem na platné znění zákona o státní památkové péči, které stanoví, že nelze prohlásit část věci za kulturní památku, upozorňuje Územní komise NPÚ ÚOP na nutnost aktuálního zaměření starého židovského hřbitova a vyhodnocení ve vztahu k současné parcelaci k. ú. Prostějov - pozemek parc. č. pp. 3104/1 v k.ú. Prostějov neodpovídá rozloze hřbitova. Současně upozorňujeme na nutnost spolupráce geodeta s pracovníky NPÚ ÚOP v Olomouci tak, aby byla zajištěna správnost zaměření historicky doloženého územního rozsahu starého židovského hřbitova. Ve vztahu ke stávající úrovni poznání nalezených náhrobků starého židovského hřbitova, které byly v minulosti ze hřbitova odstraněny a nyní jsou v soukromém vlastnictví fyzických osob, nepovažujeme náhrobky za předmětné k prohlášení za KP (nálezy náhrobků byly učiněny na druhotných místech v Prostějově, z židovského hřbitova byly rovněž přemístěny do Seloutek, Sněhotic, Určic či Žešova). Věcí k prohlášení za KP je dle

stanoviska Územní komise NPÚ ÚOP v Olomouci historicky doložené pietní místo starého židovského hřbitova a v tomto kontextu aktuálně zaměřený pozemek, na němž se hřbitov rozkládal. Židovské náhrobky, s jejichž nálezy jsme průběžně informováni, budou podrobeny studiu a vyhodnoceny pro případné návrhy k prohlášení za KP samostatně či jako soubor, který lze po vyřešení vlastnických vztahů znovu osadit na původní místo židovského hřbitova. Starý židovský hřbitov považujeme i přes změny, kterým byl podroben, za významné pietní místo, které má přímou vazbu na historii židovské obce v Prostějově a významné osobnosti nejen regionálního, ale i evropského formátu. Prohlášení pietního místa starého židovského hřbitova za kulturní památku včetně aktuálně zaměřeného pozemku, na němž se hřbitov rozkládal, znemožní nevhodné zásahy do areálu a naopak zajistí plánovanou revitalizaci židovského hřbitova, realizovanou v koordinaci s pracovníky Národního památkového ústavu.“

Následně dne 7. 3. 2016 Národní památkový ústav, ú. o. p. v Olomouci, zaslal Ministerstvu kultury řádně zpracované mapové podklady ve věci návrhu na prohlášení výše uvedené věci za kulturní památku k nimž uvedl toto: „Přílohou zasíláme mapový zákres, který zobrazuje historický rozsah starého židovského hřbitova v Prostějově. Podkladem zákresu je geometrický plán, zpracovaný fy Geodetika, s. r. o. v souvislosti s návrhem na prohlášení starého židovského hřbitova v Prostějově za kulturní památku.“

Podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. se v řízení dne 22. 4. 2016 stanoviskem zn. KUOK43077/2016 vyjádřil odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Olomouckého kraje, kterým vyslovil souhlas s prohlášením věci za kulturní památku, to s tímto odůvodněním: „Jedná se o plochu starého židovského hřbitova v Prostějově, kde je dnes zeleň, která bude zachována. V rámci rehabilitace hřbitova bude architektonickými prostředky vymezena plocha s hroby s tím, že ve vhodných úsecích budou obnoveny části hřbitovních zdí, do nichž budou zabudovány nalezené původní náhrobní kameny. Jsou zde splněny podmínky dle § 2 odst. 1 písm. a) zák. č. 20/1987 Sb. pro prohlášení nemovité a movité věci za kulturní památku. Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor strategického rozvoje, oddělení stavebního řádu a památkové péče doporučuje prohlášení starého židovského hřbitova v Prostějově na parc.č. 3104/1 v k.ú. Prostějov, obec Prostějov, okres Prostějov, Olomoucký kraj, za kulturní památku.“

Dále se v řízení v souladu s § 3 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. dne 30. 5. 2016 stanoviskem zn. OÚPPP/298/2016/PhDr.Per vyjádřil Magistrát Statutárního města Prostějova, odbor územního plánování a památkové péče, oddělení památkové péče, jímž s prohlášením věci za kulturní památku souhlasil, což odůvodnil takto: „Prostějov byl od 16. století až do vypuknutí 2. světové války jedním ze zásadních center judaismu v českých zemích, a zdejší Starý židovský hřbitov je tak i významným místem židovské komunity na Moravě. Byl vyměřen roku 1801 ve tvaru obdélníka o rozměrech 37 x 193 m (výměra 6528 m²). Pohřbívalo se tu do roku 1908. Celkem se na hřbitově nacházelo 1924 náhrobních kamenů a byla zde pochována řada osobností židovské komunity, ať už z řad prostějovského náboženského, kulturního, podnikatelského nebo průmyslového prostředí (Jehošua Horowitz, Emil Hoff, Gideon Brecher, Moses Hamburger, Veit Ehrenstamm, Ignatz Brüll, Sigmund a Bernard Husserlové a další). Po skončení pohřbívání byl uzavřený hřbitov pietně zachován. Německá okupační správa ovšem nechala na začátku čtyřicátých let 20. století vytrhat a odvézt všechny náhrobky, na vzniklé ploše zřídila cvičiště. Po válce byl areál přeměněn na park a dětské hřiště. V letech 1970—1974 byla na části pozemku vystavěna základní škola. Prohlášení Starého židovského hřbitova za kulturní památku přinese zvýšení prestiže Prostějova jako města, které se bez předsudků hlásí k celé své historii. Pietní připomínka

lokality bude přímým vyjádřením skutečnosti, že jeho současné hospodářské a společenské postavení je dílem všech minulých generací bez rozdílu národnosti a náboženského vyznání.“

Dle ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb. byl o podání návrhu písemně vyrozuměn vlastník věci navržené na prohlášení za kulturní památku a v souladu s ustanovením § 36 odst. 3 správního řádu mu bylo umožněno, aby se před vydáním rozhodnutí vyjádřil k podkladům, které Ministerstvo kultury v průběhu řízení shromáždilo. Vyrozumění o zahájení řízení a seznámení s podklady bylo vlastníkově doručeno dne 7. 6. 2016 a ten se pak písemně vyjádřil dopisem primátorky Statutárního města Prostějova ze dne 15. 6. 2016, kde uvedl následující: „Statutární město Prostějov kategoricky nesouhlasí s prohlášením části pozemku (dle zákresu hřbitova, tak jak je uveden v návrhu) někdejšího Starého židovského hřbitova, parc. č. 3104/1, kat. úz. Prostějov, za kulturní památku. Hřbitov byl vyměřen roku 1801 a pohřbívalo se tu do zřízení tzv. Nového židovského hřbitova na Brněnské ulici v roce 1908. Poté byl uzavřený „starý“ hřbitov pietně zachován až do roku 1940, kdy německá okupační správa nechala demolovat hřbitovní kapli, vstupní bránu a ohradní zdi a vytrhat a odvézt, resp. rozprodat náhrobky. Na vzniklé zdevastované ploše bylo zřízeno vojenské cvičiště a po válce byl již areál přeměněn na park a dětské hřiště. V letech 1970 - 1974 se okrajové části pozemku dotkla stavba základní školy (dnes Reálné gymnázium a základní škola města Prostějova). V této souvislosti a v návaznosti na výstavbu nedalekého panelového sídliště v sedmdesátých letech 20. století docházelo rovněž k opakovanému narušování podzemních struktur včetně hrobů, a to bez jakéhokoli respektu k historické situaci. Tento stav bez přerušení trval až do konce 20. století, takže prakticky celá plocha někdejšího hřbitova bez výjimky je dnes protkána spleť pod zemí uložených inženýrských a telekomunikačních sítí včetně kanalizačního sběrače a teplovodu sídlištní kotelny. Pozemek p. č. 3104/1 v k. ú. Prostějov je navíc zatížen věcným břemenem zřizování a provozování vedení. Důkaz: příloha vyjádření dotčených subjektů a mapy vedení inženýrských sítí. Výmluvným dokladem toho je aktuální situační plán inženýrských sítí v dotčené lokalitě. Schematický zákres ukazuje, že nejméně 39% plochy někdejšího hřbitova bylo v minulosti překopáno a zásadně narušeno uložením inženýrských sítí až do hloubky více než dvou metrů (teplovodní kolektor, kanalizace). Údaje o těchto zásazích navíc nejsou úplné, protože data ze starší doby pro celá padesátá a šedesátá léta nejsou k dispozici. V součtu s výkopy základů školní budovy (1970 - 1974) byla v minulosti zničena více než polovina rozlohy hřbitova. Důkaz: aktuální situační plán inženýrských sítí. Ze stavebních konstrukcí připomíná někdejší hřbitov pouze asi patnáctimetrový fragment soklu nepůvodní betonové zídky o výšce zhruba 25 cm nad terénem, která v neznámé době vyrostla ve stopě někdejší ohradní zdi hřbitova (jedná se o pouhých 3,3% délky jeho původního ohrazení). Na mapovém zákresu NPÚ připojeném k návrhu na prohlášení (je součástí spisu), je torzo označeno jako „fragment ohradní zdi“. Tím se vytváří dojem, že se jedná o autentickou součást starého hřbitova, což s největší pravděpodobností neodpovídá skutečnosti. Použití betonu do podobné konstrukce datované k roku 1801 je prakticky vyloučeno. Domníváme se, že zejména z toho důvodu nelze dnes věcně a materiálově definovat předmět uvažované památkové ochrany. Naopak město Prostějov samo zřídilo zhruba v centru předmětného prostranství již v roce 2001 památník v podobě zdvojené kamenné stély s nápisem „V těchto místech byl v letech 1801-1908 židovský hřbitov“. Tím bylo dle mého názoru učiněno zadost požadavkům nejen na pietní označení, ale i na celkové pietní vnímání lokality prostějovskou veřejností. Místo samo je v platném územním plánu města vyznačeno převážně jako veřejná zeleň, a není a v budoucnu nebude ohroženo například nevhodnou výstavbou, a to ani v podobě inženýrských nebo komunikačních sítí, které dnes mohou vést již ve stopách předchozích devastujících zásahů. K tomu dodávám, že prohlášení pozemku starého židovského hřbitova za kulturní památku by znamenalo popření stávající situace i historického vývoje, který ji utvářel. Že se tento historický vývoj ubíral v intencích nacistické a následně komunistické totalitní ideologie

v důsledně antisemitském duchu, nelze již prohlášením fakticky a materiálně neexistující památky napravit, ani zmírnit. Zároveň kladu sobě i Vám zásadní metodické otázky: jak se Ministerstvo kultury hodlá vyrovnat s faktem, že na území města Prostějova existují nejméně tři další doložené lokality s podobně zaniklými židovskými hřbitovy či pohřebišti (ulice Školní, Komenského a U Hradeb, resp. Uprkova)? Bude jejich prohlášení za kulturní památky následovat? Jak je řešena (a bude řešena) adekvátní památková ochrana zrušených křesťanských nebo i předkřesťanských hřbitovů, pohřebišť a pohřbů na katastru města? Jak hodlá Ministerstvo kultury nadále danou problematiku systematicky řešit v celorepublikovém měřítku? Jaké dosud byly a jsou rozhodovací zvyklosti v tomto ohledu a jaký je jejich vztah k zásadě legitimního očekávání ve správním řízení? Podnět k prohlášení věci za kulturní památku, který byl podán ze strany Kolel Damesek Eliezer Inc. (Brooklyn, NY, USA), zastoupené panem Louistem Kestenbaumem, ze dne 24. 7. 2015, považuji za neuvážený. Jeho součástí je plán „rehabilitace hřbitova s vymezením plochy s hroby architektonickými prostředky“ včetně obnovy části hřbitovních zdí nebo dokonce „výstavba altánu s rituálním zázemím pro věřící“ (bod 5 Návrhu). Uvedené plány vyvolávají oprávněné obavy, že v důsledku prohlášení pozemku za kulturní památku bezprostředně hrozí jeho proměna z veřejného prostranství v uzavřenou polosoukromou plochu s nejasným provozním a majetkoprávním režimem. Tak by mohl být například dalekosáhle negativně ovlivněn provoz přilehlé školy včetně jeho bezpečnostních aspektů (redukce nebo dokonce eliminace rozptylových ploch, omezení přístupu zdravotní a hasičské techniky). Podobně by mohly být negativně dotčeny i oprávněné zájmy obyvatel širšího okolí. Tomu všemu chci včas předejít. Zároveň byly od Reálného gymnázia a základní školy města Prostějova, příspěvkové organizace, vyžádány zásady při evakuaci osob, u nichž bylo předpokládáno, že by mohly zasahovat i do prostoru bývalého židovského hřbitova. Zásady při evakuaci jsou přílohou. Vyplývá z nich, že osoby nacházející se v budově jsou evakuovány směrem na školní hřiště a do ul. Studentské se přemísťuje pavilon A. Důkaz: příloha Zásady při evakuaci osob na ZŠ a RG Prostějov. Bylo také zajištěno stanovisko Odboru dopravy Magistrátu města Prostějova k záležitosti projektu rehabilitace starého židovského hřbitova v předmětné lokalitě, který k uvedenému sdělil následující: Odbor dopravy Magistrátu města Prostějova nedoporučuje vyhovět výše uvedenému záměru. Hlavním důvodem je potřeba zajistit dopravní dostupnost k objektu RG a ZŠ města Prostějova. Tato dopravní dostupnost musí být zachována nejen pro zajištění běžného provozu školy, ale zvláště pro potřeby zásahu složek IZS Olomouckého kraje. Tyto složky potřebují zachovat nástupní plochy pro svůj zásah a dosažitelnost těchto nástupních ploch. Podle našeho názoru by to bylo velmi obtížné realizací záměru obnovení bývalého židovského hřbitova zajistit. Dalším důvodem pro nedoporučení vyhovět záměru je problematika statické dopravy, kdy by došlo k výraznému snížení počtu parkovacích míst v oblasti, která je v tomto ohledu poddimenzovaná. Nutno upozornit také na to, že v případě prohlášení celého pozemku p.č. 3401/1 v k.ú. Prostějov za kulturní památku, předpokládáme, že se jedná opravdu pouze o vyhrazenou část, tak jak je uvedeno v návrhu, by došlo k ohrožení provozu a běžného života zejména školy, která na předmětném pozemku stojí. Domnívám se, že daný prostor je především nutno vnímat jako žijící funkční celek a z hlediska uplatnění veřejného zájmu je především nutno brát v potaz potřeby současných obyvatel poměrně hustě zalidněného sousedního sídliště, které prochází postupnou revitalizací, a žáků obou blízkých škol. Výše uvedené důvody ve svém souhrnu - i každý z nich samostatně - mě vedou k přesvědčení, že z hlediska zájmů statutárního města Prostějova je prohlášení pozemku prostějovského starého židovského hřbitova za kulturní památku neopodstatněné a nežádoucí. V souladu s tím celou vahou své funkce požadují, aby Ministerstvo kultury rozhodlo v daném správním řízení jednoznačně v neprospěch prohlášení tj., aby návrh na prohlášení kulturní památky pozemku p. č. 3104/1 v k. ú. Prostějov (starý židovský hřbitov, dle zákresu podaného návrhu) byl zamítnut.“

Na základě vyhodnocení shromážděných podkladů Ministerstvo kultury vydalo rozkladem napadené rozhodnutí č.j. MK 45419/2016 OPP, sp. zn. MK-S 9907/2015 OPP ze dne 8. 7. 2015, kterým dle § 2 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 20/1987 Sb. prohlásilo za kulturní památku předmětný pozemek se hřbitovem. Toto rozhodnutí obsahuje následující odůvodnění:

„Ministerstvo kultury zhodnotilo předložené podklady jednotlivě i ve vzájemných souvislostech a na základě výše uvedených vyjádření, která doporučují k prohlášení kulturní památkou, dospělo k tomuto rozhodnutí: Zmínky o prostějovské židovské obci nalezneme již v 15. století. Její členové se zabývali především obchodem a řemeslem, což dalo vzniknout také základům pozdějšího prostějovského soukenického a oděvního průmyslu, jehož rozkvět můžeme zasadit do druhé čtvrtiny 19. století, první továrny na konfekci pak přinesly městu proslulost světovou. Mnohasetletá tradice byla násilně přerušena událostmi 2. světové války. Nejstarší židovský hřbitov v Prostějově se nacházel na jihozápadním obvodu opevnění města, svému účelu sloužil do roku 1802, kdy byl zrušen a v druhé polovině 19. století zastavěn. Pro účely pohřbívání bylo vybráno právě místo na Brněnském předměstí. Na hřbitov se vstupovalo klasicistní branou z ulice Lazarety (dnes Lidická), zpočátku nebyl obehnan zdí, ta byla vystavěna až později. Pohřebištěm vedla do dnešní doby patrná alej, díky podrobným zápisům pohřebního bratrstva je známo, že se na místě nacházelo 1924 náhrobků. Právě zde byly pohřbeny významné osobnosti nejen židovské obce, ale i Československa – textilní podnikatel Veit Ehrenstamm, pianista a skladatel Ignatz Bruell nebo rodina filozofa Edmunda Husserla, spisovatele Stefana Zweiga a mnozí další. Jednou z největších, zde uložených osobností, je rabín Cvi Jehošua Horowitz (1753/4-1816), syn slavného chasidského rabína Šmuela Šmelkeho. Horowitz působil jako vrchní rabín a vedoucí ješivy v Jemnici, v letech 1778 – 1883 byl vrchním rabínem a předsedou rabínského soudu v Třebíči, pravděpodobně kolem roku 1807 byl zvolen vrchním rabínem v Prostějově, kde také roku 1816 zemřel. Kromě toho je také autorem dodnes studovaných náboženských knih Smichat Moše a Chidušej ha-Ribaš. Z důvodu záměru prostějovské městské rady o zrušení pohřebiště a zřízení komunálního pohřebiště na okraji města, zakoupila prostějovská židovská obec nový pozemek k pohřbívání svých zemřelých. Poslední pohřeb na výše uvedeném starém hřbitově proběhl v květnu roku 1908. Později projevilo vedení města Prostějova snahu o zakoupení plochy, vzhledem k nesouhlasu židovské obce bylo uvažováno o asanačním vyvlastnění. Z nařízení říšského protektora o židovském majetku byl však hřbitov „arizován“ a stal se říšským majetkem. Téměř všichni židovští obyvatelé byli odvezeni do Terezína, hřbitov byl roku 1943 městem odkoupen od Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu. Na počátku čtyřicátých let byl areál hřbitova zničen, náhrobky vytrhány a dle vzpomínek pamětníků odvezeny, rozdány a rozprodány, o čemž svědčí i hojné nálezy náhrobních kamenů v okolí Prostějova. Zcela beze stop zmizela stavba obřadní síně a menšího vchodu, pravděpodobně tzv. kohenské branky. Volná plocha byla poté využívána jako cvičiště. V letech 1970 - 74 byla na okraji prostoru vystavěna škola. Roku 2001 byla městem Prostějov na místě instalována pamětní deska, upomínající na toto historicky cenné území historie města. Ačkoliv je dnes na místě pouze pozůstatek pravděpodobně později zbudované zídky a na místě proběhlo několik stavebních úprav, nejsou záznamy či doklady o převezení všech ostatků zemřelých na jiné místo. Starý hřbitov postrádá v dnešní době náhrobky, mnoho jejich úlomků i větších kusů a celků však bylo nalezeno v letech 2015 – 2016. Plocha hřbitova tvoří coby jedinečná součást historického prostředí města výrazný historický prvek, upamatovává na dějinné události regionu i významnou židovskou obec v kontextu nejen Československa, ale celé Evropy. K připomínce účastníka, upozorňujeme, že prohlášení za kulturní památku není pojato jako jednostranné omezení vlastnického práva bez náhrady. Zákon o státní památkové péči nabízí řadu kompenzací ve formě finančních příspěvků na zachování, obnovu či údržbu kulturní památky nebo bezplatnou odbornou pomoc. Výše a způsob náhrad jsou

dány povahou věci, zejména též odvisí od výše nákladů, jimiž obnova či údržba kulturní památky překračuje obvyklé náklady (viz Nález ústavního soudu České republiky ÚS 35/94). V případě obnovy kulturní památky se rovněž poskytuje bezplatná odborná pomoc a poskytují se podklady a informace dle § 14 odst. 7 zákona č. 20/1987 Sb. Ve srovnání s celou řadou kulturních památek v České republice, nelze argumentovat tím, že obnova mimo zájem památkové péče je jediným řešením pro zachování věci. Ministerstvo kultury dodává, že v blízkosti vzdělávacích či sociálních zařízení, zástavby a sídlišť, je celá řada nejen židovských pohřebišť. Současně Ministerstvo kultury uvádí, že prohlášení věci za kulturní památku neznamená absolutní zakonzervování jejího stavu. Prohlášení věci za kulturní památku rovněž není nijak v rozporu s jejím běžným užíváním, neboť kulturní památku lze opravovat nebo jinak stavebně technicky upravovat na základě závazného stanoviska příslušného orgánu státní památkové péče dle § 14 zákona č. 20/1987 Sb. V daném případě je tímto orgánem Statutární město Prostějov, odbor stavebního úřadu, majetku a investic, oddělení památkové péče. Tento orgán bude každý jednotlivý zamýšlený stavební záměr (či jinou úpravu kulturní památky ve smyslu § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb.) individuálně posuzovat z hlediska zájmů státní památkové péče a v následném závazném stanovisku vyjádří, zda zamýšlené stavební práce na kulturní památce jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné. Současně stanoví základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést. Základní podmínky musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru. Prohlášení věci za kulturní památku není v rozporu s vlastnickým právem, a vlastník může místo přizpůsobovat svým podnikatelským aj. záměrům. Coby významný doklad historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti, jako projev tvůrčích schopností a práce člověka, pro hodnoty historické a vztah k významným osobnostem a historickým událostem, splňuje pozemek parcelní č. 3104/1 se starým židovským hřbitovem, k. ú. Prostějov, obec Prostějov, okres Prostějov, Olomoucký kraj, podmínky ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 20/1987 Sb. pro prohlášení věci za kulturní památku.“

Výše citované rozhodnutí Ministerstva kultury bylo napadeno včas podaným rozkladem vlastníka ze dne 25. 7. 2016, kterým se domáhá zrušení napadeného rozhodnutí a zastavení řízení. Rozklad obsahuje následující odůvodnění:

„Statutární město Prostějov vyjádřilo dopisem ze dne 16. 6. 2016 (pozn.: ve spise je založeno vyjádření datované dnem 15. 7. 2016) kategorický nesouhlas s prohlášením pozemku někdejšího Starého židovského hřbitova, parc. č. 3104/1, kat. úz. Prostějov, za kulturní památku, který doložilo skutečnostmi a údaji, týkajícími se zmíněného pozemku. Výše citované rozhodnutí ministerstva ze dne 8. 7. 2016 se dle našeho soudu nevypořádalo náležitě s argumentací v tomto dopise uvedenou, která se, stručně řečeno, opírala zejména o fakt, že někdejší židovský hřbitov na předmětné parcele dnes neexistuje, a Ministerstvo kultury tedy prohlásilo za památku neexistující objekt. V tomto směru proto považujeme výrok Ministerstva kultury České republiky za chybný a odporující faktickému stavu. Domnívám se, že Ministerstvo kultury se nijak nevypořádalo zejména s argumentem, že se ve věci tzv. starého židovského hřbitova jedná o památku již neexistující, resp. zaniklou. V jiných případech za stejných okolností ministerstvo naopak od památkové ochrany upouští, resp. z podnětu vlastníka zpravidla zahajuje řízení o zrušení prohlášení za kulturní památku. Dosavadní postup Ministerstva kultury vůči městu Prostějovu ohledně tzv. starého židovského hřbitova považuji proto za nelogický. Účastník řízení dále upozorňuje na situaci, která vznikla po dosud nepravomocném vyhlášení pozemku p.č. 3401/1 se starým židovským hřbitovem a na, dle našeho názoru, neúměrnou aktivitu žadatelů o prohlášení místa za kulturní památku, která tímto prohlášením za kulturní památku neskončí a může dle našeho názoru znamenat do budoucna neúměrný nátlak na město jako vlastníka pozemku ze strany židovské

obce. Viz přiložené výpisy z tisku, prohlášení rabínů, fotografie z místa. Výše uvedená argumentace nás vede k tomu, abychom podali rozklad vůči rozhodnutí. Opakuji, že z hlediska zájmů statutárního města Prostějova je prohlášení pozemku starého prostějovského židovského hřbitova za kulturní památku neopodstatněné a nežádoucí. Dle našeho názoru nelze bez místního šetření a znalosti místních podmínek ve věci vydat rozhodnutí, které by nepoškodilo většinu uživatelů dané lokality.“

V souladu s § 152 správního řádu bylo přezkoumáno rozkladem napadené rozhodnutí Ministerstva kultury, jakož i řízení, které rozhodnutí předcházelo, a to zejména s přihlédnutím k námitkám v rozkladu uvedeným.

Shledal jsem, že Ministerstvo kultury shromáždilo všechny potřebné podklady a na základě jejich řádného vyhodnocení dospělo k závěru, který v odůvodnění napadeného rozhodnutí dostatečně odůvodnilo, že předmětný pozemek se hřbitovem splňuje ustanovením § 2 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 20/1987 Sb. předepsané podmínky pro prohlášení věci za kulturní památku.

Připomínám, že prohlášení předmětného pozemku se hřbitovem za kulturní památku bylo ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. doporučeno ze strany obou dotčených orgánů státní památkové péče, tj. příslušného krajského úřadu i magistrátu. Považuji za významné, že oba dotčené orgány státní památkové péče (tj. odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu Olomouckého kraje a Magistrát Statutárního města Prostějova, odbor územního plánování a památkové péče, oddělení památkové péče) shodně vyjádřily souhlas s prohlášením předmětného pozemku se hřbitovem za kulturní památku a tento svůj souhlas odborně odůvodnily ve svých písemných stanoviscích. S odbornými argumenty magistrátu i krajského úřadu jsem se plně ztotožnil. Tato obligatorně obstarávaná stanoviska dle § 3 odst. 1 zákona č. 1987 Sb. sice nejsou pro Ministerstvo kultury závazná, přesto považuji jejich význam v řízení za klíčový a nezastupitelný, neboť jde o orgány zabývající se výkonem státní památkové péče v přenesené působnosti, které jsou způsobilé k posuzování věci nejen odborně, ale rovněž vychází z dobré znalosti předmětného pozemku, kontextu a historie místa, v němž se tento pozemek nachází. Uvedené závěry příslušného krajského úřadu a magistrátu jsou rovněž v souladu s odbornými závěry, ke kterým ve svém odborném vyjádření dospěl NPÚ, ú.o.p. v Olomouci, který je odbornou organizací státní památkové péče, jejíž působnost je stanovena mj. v § 32 odst. 2 písm. e) zákona č. 20/1987 Sb., kde je stanoveno, že „Připravuje odborné podklady pro Ministerstvo kultury, zejména pro prohlašování kulturních památek.“

Ve shodě s odborným hodnocením provedeným Ministerstvem kultury, Krajským úřadem Olomouckého kraje, Magistrátem Statutárního města Prostějova a NPÚ, ú.o.p. v Olomouci jsem dospěl k závěru, že obsah správního spisu svědčí o tom, že v tomto řízení bylo Ministerstvem kultury řádně prokázáno a v rozkladem napadeném rozhodnutí náležitě odůvodněno, že předmětný pozemek se hřbitovem vykazuje dostatečné památkové hodnoty dle § 2 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 20/1987 Sb. pro prohlášení věci za kulturní památku, neboť je významným dokladem existence prostějovské židovské obce. V této souvislosti považuji za vhodné připomenout, že prostějovská židovská obec je v písemných pramenech zmiňována již v 15. století. Její členové se zabývali především obchodem a řemeslem, což dalo vzniknout také základům pozdějšího prostějovského soukenického a oděvního průmyslu v druhé čtvrtině 19. století, tyto továrny na konfekci pak přinesly městu světovou proslulost. Mnohasetletá tradice této židovské obce byla násilně přerušena událostmi 2. světové války. Nejstarší židovský hřbitov v Prostějově se nacházel na jihozápadním obvodu opevnění města, svému účelu sloužil do roku 1802, kdy byl zrušen a v druhé polovině 19. století zastavěn. Pro účely pohřbívání bylo vybráno právě místo na Brněnském předměstí. Na hřbitov se

vstupovalo klasicistní branou z ulice Lazarety (dnes Lidická), zpočátku nebyl obehnán zdí, ta byla vystavěna až později. Pohřebištěm vedla do dnešní doby patrná alej, díky podrobným zápisům pohřebního bratrstva je známo, že se na místě nacházelo 1924 náhrobků. Právě zde byly pohřbeny významné osobnosti nejen židovské obce, ale i Československa – textilní podnikatel Veit Ehrenstamm, pianista a skladatel Ignatz Bruell nebo rodina filozofa Edmunda Husserla, spisovatele Stefana Zweiga a mnozí další. Jednou z největších, zde uložených osobností, je rabín Cvi Jehošua Horowitz (1753/4-1816), syn slavného chasidského rabína Šmuela Šmelkeho. Horowitz působil jako vrchní rabín a vedoucí ješivy v Jemnici, v letech 1778 – 1883 byl vrchním rabínem a předsedou rabínského soudu v Třebíči, pravděpodobně kolem roku 1807 byl zvolen vrchním rabínem v Prostějově, kde také roku 1816 zemřel. Kromě toho je také autorem dodnes studovaných náboženských knih Smichat Moše a Chiduše ha-Ribaš.

Podotýkám, že teprve až z důvodu záměru prostějovské městské rady o zrušení pohřebiště a zřízení komunálního pohřebiště na okraji města, zakoupila prostějovská židovská obec nový pozemek k pohřbívání svých zemřelých. Poslední pohřeb na výše uvedeném starém hřbitově proběhl v květnu roku 1908. Později projevilo vedení města Prostějova snahu o zakoupení plochy, vzhledem k nesouhlasu židovské obce bylo uvažováno o asanačním vyvlastnění. Z nařízení říšského protektora o židovském majetku byl však hřbitov „arizován“ a stal říšským majetkem. Téměř všichni židovští obyvatelé byli odvezeni do Terezína, hřbitov byl roku 1943 městem odkoupen od Vystěhovaleckého fondu pro Čechy a Moravu. Na počátku čtyřicátých let byl areál hřbitova zničen, náhrobky vytrhány a dle vzpomínek pamětníků odvezeny, rozdány a rozprodány, o čemž svědčí i hojné nálezy náhrobních kamenů v okolí Prostějova. Zcela beze stop zmizela stavba obřadní síně a menšího vchodu, pravděpodobně tzv. kohenské branky. Volná plocha byla poté využívána jako cvičiště. V letech 1970 – 74 byla na okraji prostoru vystavěna škola. Roku 2001 byla městem Prostějov na místě instalována pamětní deska, upomínající na toto historicky cenné území historie města. Ačkoliv je dnes na místě pouze pozůstatek pravděpodobně později zbudované zídky (ta byla odstraněna bez závazného stanoviska orgánů státní památkové péče až po vydání rozkladem napadeného rozhodnutí) a na místě proběhlo několik stavebních úprav, nejsou záznamy či doklady o převezení všech ostatků zemřelých na jiné místo. Starý hřbitov postrádá v dnešní době náhrobky, mnoho jejich úlomků i větších kusů a celků však bylo nalezeno v letech 2015 - 2016. Plocha hřbitova tvoří coby jedinečná součást historického prostředí města výrazný historický prvek, upamatovává na dějinné události regionu i významnou židovskou obec v kontextu nejen Československa, ale celé Evropy. Shrnuji proto, že v tomto případě se nejedná o „běžný“ židovský hřbitov, který by nebyl hoden statusu kulturní památky dle zákona č. 20/1987 Sb. Naopak jde o významnou památku, neboť je jedním z posledních materiálně dochovaných pozůstatků bohaté historie prostějovské židovské obce, přičemž na tomto hřbitově jsou doposud pohřbeny tělesné ostatky členů této obce, z nichž mnozí dosáhli velkého významu v hospodářském, kulturním a duchovním životě a jejich dílo a odkaz je i v současnosti uznáván a připomínán v České republice i v zahraničí.

K jednotlivým námitkám uplatněným v rozkladu uvádím následující:

Ohledně námitek, že na tomto hřbitově se již nepohřbívá a že náhrobky byly odstraněny, uvádím, že na předmětném starém židovském hřbitově v Prostějově se pohřbívalo pouze do roku 1908, nicméně následně se hřbitov v původním stavu dochoval až do nacistické okupace. Nicméně v době nacistické okupace došlo pouze k odstranění náhrobků, nikoliv hrobů a ostatků zemřelých. Nejde tedy o neexistující památku, ačkoliv v dnešní době přímo na místě chybí náhrobky. Připomínám však, že tyto náhrobky jsou postupně nalézány a vykupovány v okolí. Zdůrazňuji, že neexistují záznamy ani doložitelné vzpomínky pamětníků

o exhumaci ostatků zemřelých. Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví nestanovuje jako podmínku označení hrobového místa. Vzhledem k tomu, že hroby a ostatky zemřelých se na předmětném pozemku i nadále nachází, mám za to, že předmětný hřbitov v současnosti materiálně existuje a to i navzdory tomu, že došlo k odstranění náhrobků v době nacistické okupace.

Shledal jsem tedy, že předmětné místo je tedy nejen hřbitovem (pohřebištěm - tj. prostorem, kde jsou i v současnosti pohřbeny lidské ostatky), ale také zároveň naplňuje znaky kulturní památky dle § 2 zákona č. 20/1987 Sb., a to vzhledem k uložení ostatků významných osobností prostějovské židovské obce, jejichž proslulost přesahuje hranice města Prostějova i České republiky. Vzhledem k instalování pomníku vlastníkem – Statutárním městem Prostějov, jímž je připomínána existence hřbitova, si vlastník dobře uvědomuje historický a kulturní význam místa. Za takto projevenou úctu ke zde pochovaným lidem si vlastník zaslouží poděkování.

Dodávám, že ačkoliv předmětný pozemek se hřbitovem obsahuje rovněž poměrně velké množství inženýrských sítí, mám za to, že tato skutečnost není překážkou pro jeho prohlášení za kulturní památku. Ostatně sám vlastník v dopise ze dne 15. 6. 2016 připustil, že inženýrskými sítěmi je zasažena v souhrnu pouze cca polovina hřbitova, tj. hřbitov není zasažen v celém rozsahu. Nicméně vzhledem k tomu, že podle zákona č. 20/1987 Sb. nelze prohlásit za kulturní památku pouze část věci, nezbylo než prohlásit za kulturní památku celý předmětný pozemek, včetně míst, kudy jsou vedeny inženýrské sítě. Nehledě na to, že nikoliv všechny sítě jsou vedeny v takové hloubce, aby došlo ke zničení všech tělesných ostatků v dané trase. Nadto v uvedeném vyjádření ze dne 15. 6. 2016 vlastník výslovně uznal, že cit.: „Místo samo je v platném územním plánu města vyznačeno převážně jako veřejná zeleň, a není a v budoucnu nebude ohroženo například nevhodnou výstavbou, a to ani v podobě inženýrských nebo komunikačních sítí, které dnes mohou vést již ve stopách předchozích devastujících zásahů.“ Podotýkám, že citované vyjádření vlastníka pozemku ze dne 15. 6. 2016 je v tomto směru v souladu s tiskovým prohlášením společnosti RWE Česká republika, a.s. ze dne 28. 7. 2016, kde se uvádí, že cit.: „Prohlášení starého židovského hřbitova za kulturní památku a návrh na jeho rehabilitaci je z pohledu naší společnosti bezproblémový krok. Po drobných architektonických úpravách projektu, především s ohledem na konkrétní místa výsadby stromů nebo umístění pietní zídky, nemáme v této fázi posuzování žádné zásadní výhrady. Ochranu našich sítí lze v rámci architektonických úprav hřbitova vyřešit jednoduchými technickými prostředky.“ Dospěl jsem proto k závěru, že údržba a obnova stávajících technických sítí bude i nadále realizovatelná, a to pokud budou tyto sítě i nadále vedeny v současných trasách ve stávající maximální hloubce tak, aby byly co nejvíce eliminovány zásahy do doposud nezasažených míst hřbitova.

Zdůrazňuji, že status kulturní památky není překážkou pro okamžitou nápravu náhlých a neočekávaných havárií těchto inženýrských sítí, neboť vydání závazného stanoviska orgánu státní památkové péče dle § 14 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb. je vyžadováno pouze v případě těch zásahů, které jsou předem plánovány a zamýšleny, když dikce tohoto ustanovení zní takto: „Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí, je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností.“

Dospěl jsem proto k závěru, že napadené rozhodnutí bylo vydáno v souladu se zákonem č. 20/1987 Sb. a správním řádem, přičemž ani námitkami v rozkladu nebyla vyvrácena prokázaná skutečnost, že předmětný pozemek se hřbitovem splňuje podmínky ustanovení § 2 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 20/1987 Sb. pro prohlášení věci za kulturní památku, a to ve vztahu k prostějovské židovské obci jako významný doklad historického

vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti, jako projev tvůrčích schopností a práce člověka, pro hodnoty historické a zároveň má vztah k významným osobnostem a historickým událostem. Mám tak za to, že předmětný pozemek se hřbitovem byl důvodně a oprávněně prohlášen za kulturní památku. Nezbylo mě proto než rozklad zamítnout a potvrdit rozkladem napadené rozhodnutí.

K projednání podaného rozkladu byla svolána ustavená rozkladová komise, která věc komplexně posoudila a na základě výše uvedeného mně navrhla rozhodnout tak, jak je uvedeno ve výroku.

P o u č e n í :

Toto rozhodnutí je podle § 91 odst. 1 a § 152 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění, konečné a n e l z e se proti němu dále odvolat.

Mgr. Daniel Herman, v. r.
ministr kultury

Za správnost vyhotovení:
JUDr. Petr Strupek

Statutární město Prostějov, nám. T. G. Masaryka 130/14, 796 01 Prostějov

Na vědomí obdrží: Ministerstvo kultury, OPP/O, zde

Národní památkový ústav, generální ředitelství, Valdštejnské nám. 3, 118 01 Praha 1

Národní památkový ústav, ú.o.p. v Olomouci, Horní nám. 25, 771 00 Olomouc

Krajský úřad Olomouckého kraje, úsek památkové péče, Jeremenkova 40a, 779 11 Olomouc

Magistrát Statut. města Prostějov, úsek památ. péče, nám. T. G. Masaryka 130/14, 796 01 Prostějov

Ing. Tomáš Jelínek, Ph.D., Donath Business & Media, Spálená 29, 110 00 Praha 1

